

گردشگری شهری رویکردی نو به سوی بازآفرینی شهری

(مطالعه موردی: شهر زنجان)

یوسف خدائی^۱، بهمن کارگر^{۲*}، رحیم سرور^۳

چکیده:

گردشگری شهری در واقع بخشی از این صنعت توسعه‌مند و پایدار جهانگردی است که موضوع نسبتاً جدیدی است، و سابقه طرح آن در محافل علمی به کمتر از دو دهه اخیر می‌رسد. گردشگری شهری، یکی از مهمترین و پیچیده‌ترین فعالیت‌های فضایی و مکانی انسان در جامعه شهری است، به نظر صاحب‌نظران، گردشگری شهری یک فرصت بزرگ فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی برای شهرها بوجود می‌آورد، که این فرصت نقش بسیار موثری در ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان در ابعاد مختلف می‌تواند ایفاء کند. امروزه گردشگری را به عنوان یکی از مهمترین صنایع توسعه پایدار در هر جامعه ای باید دانست، که از تحرک بالایی در تغییرات اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، شهری و محیطی برخوردار است، تمرکز بر جنبه‌های مختلف صنعت گردشگری، همراه با برنامه‌ریزی‌های مدیریت محلی و ملی هر جامعه‌ای نقش بسیار با اهمیتی در فرایندهای بین‌المللی و ملی هر جامعه‌ای می‌تواند ایفاء کند. در واقع این صنعت در جامعه شهری به عنوان فعالیت چهارم زندگی شهرنشینی، بر اساس اختصاص دادن فضاهای خاص برای گذران اوقات فراغت و نیازهای مختلف تفریحی، میراثی، تاریخی و ... امروزه نقش بسیار مهمی در ساختارهای فضایی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی به شکل مثبت و منفی از طریق رفت و آمد گردشگران داخلی و خارجی به خود اختصاص داده است. برای این منظور ابتدا از طریق روش‌های میدانی و کتابخانه‌ای، داده‌ها گردآوری شد. حجم نمونه آماری طبق استانداردهای موجود برابر با ۳۰ نفر بوده که متشکل از متخصصین حوزه گردشگری و کارشناسان حوزه شهری است که بر اساس روش دلفی انتخاب شده است. نتایج حاصله نشان می‌دهد که افزایش گردشگری باعث هویت بخشی و بازآفرینی اماکن تاریخی گردیده و اطلاعات حاصل از حضور گردشگران با افزایش درآمد باعث رونق گردشگری و توجه هر چه بیشتر مدیران شهری به بهسازی بافت‌های با ارزش و تاریخی زنجان طی سالهای اخیر گردیده است که در نهایت ضمن ایجاد اشتغال زمینه بازآفرینی شهری را فراهم کرده است.

واژگان کلیدی: بازآفرینی، گردشگری شهری، روش دلفی، رویکرد، شهر زنجان.

^۱ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران.^۲ دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر ری، تهران. Bahman Kargar@yahoo.com^۳ استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران.

مقدمه

گردشگری شهری به آن بخشی از گذران اوقات فراغت گفته می شود، که در محدوده سکونت شهری شهروندان و فضاهای باز درون شهری از جمله پارک ها- شهربازی ها- مراکز خرید- مراکز فرهنگی و تاریخی و... شکل می گیرد. رشد چنین صنعتی در نقاط مختلف جهان از جمله در ایران علی الخصوص در کلانشهرهای بزرگ جامعه ما به صورت روزانه یا هفتگی، که توانسته بخشی از نیازها و فعالیت های فراغتی مستمر شهروندان را ارضاء کند در حال گسترش و تداوم می باشد. گردشگری شهری یا تفریح شهری، بخشی از گذران اوقات فراغت شهروندان عصر پسا مدرنیتیه است. این نوع صنعت شهری، حد فاصل گذاران اوقات فراغت در خانه و خارج از شهر و آبادی می باشد. بر اساس چنین ویژگی، امروزه گسترش فضاهای باز جمعی و ایجاد مراکز فراغتی و تفریحی مدرن یکی از اهداف مهم برنامه ریزان مدیریت کلانشهرهای جامعه ما می باشد. گسترش این نوع جهانگردی مدرن در سطح توسعه محلی پایدار و در نهایت توسعه ملی علاوه بر تأمین اهداف اقتصادی، زیست محیطی، تعادل بخشی در گذران اوقات فراغت، تأمین سلامت جسمی و روانی که با خود به همراه می آورد، نقش بارزی در جذب توریسم خارجی و داخلی برای یک سیستم مدیریت شهری با برنامه ریزی پیچیده و چند وجهی را به همراه دارد. بر این اساس «گردشگری شهری چون با گذران اوقات فراغت، نیازهای فراغتی در درون شهر و محیط پیرامون شهر بصورت مستمر و پایدار در ارتباط است، این صنعت در شهرها بخش جدایی ناپذیر خدمات شهری چند وجهی مورد نیاز شهروندان دائم و غیر دائم شهری را تشکیل می دهد؛ و بر این اساس این صنعت در حیطه وظیفه برنامه ریزی مدیریت شهری واقع می شود. علاوه بر این گردشگری شهری با ارزش های محیطی، میراث فرهنگی و تاریخی هر شهر ارتباطی تنگاتنگ دارد، که از این منظر توجه به استقلال به این امر در طرح های توسعه و عمران شهری ضروری به نظر می رسد. باید توجه کرد که گردشگری شهری و کیفیت و کمیت آن یکی از شاخص های مهم توسعه و عمران شهری به شمار می آید، اما در کل برای تحقق گردشگری شهری در شهرها می بایست گردشگاه و مجموعه های گردشگاهی درون شهری و برون شهری و حومه ای به تناسب بوجود آید و تسهیلات گردشگری نیز در یک شهر به تناسب طیف گردشگران فراهم شود.» (اکبرزاده ابراهیمی، ۱۳۸۶). گردشگری شهری در چارچوب الگوهای فضایی خاصی عمل می کند. نواحی شهری به علت آنکه دارای جاذبه های تاریخی و فرهنگی بسیاری می باشند، غالباً مقاصد گردشگری محسوب می گردند. شهرها معمولاً با جاذبه های متنوع و بزرگ که دارای موزه ها، بناهای یادبود، تئاترها، استادیوم های ورزشی، پارک ها، شهربازی، مراکز خرید، مناطقی با معماری تاریخی و مکانهایی مربوط به حوادث مهم با افراد مشهور، و... را دارا بوده، نقش بارزی در شکل گیری گردشگری شهری، جذب گردشگران بسیار دارد. با توجه به این ویژگی های شهری، گردشگران شهری در فضای شهری در راستای انگیزه های متفاوتی که شامل " دیدار دوستان و خویشان- مسافرت های تجاری- حضور در نمایشگاه ها و کنفرانس ها- بازدید از میراث فرهنگی- سفرهای مذهبی و تفریحی- به منظور حضور در حوادث- خریدهای

تفریحی - سفرهای روزانه - دلایل شخصی و... " به شهرهای بزرگ و کلانشهرها سفر می کنند، بر مبنای این انگیزه های کنشگری، فضای شهری چند بعدی است. که این فضای چند بعدی برآورد کننده یک رویکرد به درون در پاسخگویی به نیازهای مختلف و یک رویکرد به بیرون در کنش متقابل فرهنگی یا در برخی موارد تضادهای ناشی از آن است. از این رو در راستای یک الگوی فضای شهری، گردشگری شهری را می توان به این صورت تعریف کرد «گردشگری شهری، کنش متقابل گردشگران- میزبان و تولید فضای گردشگری پیرامون سفر به مناطق شهری ی با انگیزه های متفاوت و بازدید از جاذبه ها و استفاده از تسهیلات و خدمات مربوی به گردشگری که آثار متفاوتی را در فضای شهری بر جای می نهد.» (سقای، ۱۳۸۸)

هدف اصلی این تحقیق این است که بدانیم آیا گردشگری شهری و گسترش آن در شهرها می تواند باعث بهسازی و باز آفرینی نقش اصلی شهر و محلات شهری گردد. یا چقدر جذب گردشگر باعث افزایش درآمد شده و در نتیجه توجه مسئولین شهری را به این امر جلب می کند برای جذب بیشتر گردشگر باید یک مقدار از درآمد حاصله خرج خود محیط گردشگری بکنیم تا بتوانیم ضمن حفظ ارزش بنا و بهسازی آن گردشگران بیشتری در آینده جذب کنیم تا از این طریق درآمد بیشتری نیز عاید شهر سازیم.

پرسش های تحقیق به شرح زیر می باشند:

آیا جذب و گسترش گردشگری شهری می تواند توجه بیشتر مسئولین شهری را به حفظ هویت این بناها جلب کند؟

آیا با افزایش درآمد حاصله از گردشگران می توان مقداری قابل توجهی از این درآمد را به بهسازی خود مکان و محله اختصاص داد؟

آیا با بهسازی و بازسازی محلات هدف (هسته قدیمی و مرکز شهر) در نهایت می توان باز آفرینی محلات شهری را سبب شد؟

آیا بازآفرینی شهری می تواند هویت تاریخی گذشته شهر را دوباره بازگرداند؟

آیا با بازآفرینی هویت محلات احساس غرور، هویت و محلیت ساکنان شهری نیز دوباره بازگردانده خواهد شد و نسبت به آن چیزی که داشتند دوباره احساس غرور خواهند کرد.

فرضیات تحقیق بدین شرح هستند:

۱- گردشگری شهری این توان و پتانسیل را دارد که به بهسازی و بازآفرینی محلات قدیمی و هسته مرکزی شهر کمک کند.

۲- گردشگری شهری با ایجاد درآمد زمینه توجه هر چه بیشتر و بهتر مسئولین شهر را به حفظ، مرمت، بهسازی و در نهایت بازآفرینی محلات شهری فراهم خواهد کرد.

پیشینه تحقیق و مبانی نظری

محمد مسعود، حمید رضا بیگ زاده شهرکی (۱۳۹۱)، در مقاله‌ای با عنوان نگاهداشت و بازآفرینی موتیف های آرایه ای فضاهای شهری به این نتیجه رسیده است که فضاهای شهری در گذشته به گونه ای منسجم در هماهنگی نانوشته ای میان معماران و ارباب حرف مرتبط شکل می گرفته و در آن الگوهایی از آرایه ها و نقشمایه های تزئینی، افزون بر کارکردهای اقلیمی و حتی نیارشی، به عنوان عناصر کیفیت زا و هویت بخش به کار گرفته می شدند که نشان از توجه ویژه نسبت به عناصر تاثیرگذار بر کیفیات فضاهای شهری داشته است. امیرحسین شبانی و محمد سعید ایزدی (۱۳۹۶)، در مقاله ای با عنوان بومی سازی بازآفرینی یکپارچه شهری بافت های تاریخی شهر اسلامی به این نتیجه رسیده است که نارسایی حاصل از تسلط الگوهای غیربومی، تاکنون تبعات سنگینی را بر سازمان شهری ما تحمیل کرده است. تقلید سطحی و لحاظ نشدن بنیان های فرهنگی - اجتماعی بومی، علاوه بر اینکه نتوانسته اند به دلیل ناسازگاری با هویت شهر ایرانی - اسلامی مساله ای را حل کنند، گاه اجرای نابجایشان معضلی مضاعف ایجاد کرده است. علی زنگی آبادی و دیگران (۱۳۹۰)، در مقاله ای با عنوان بررسی رویکرد بازآفرینی شهری با استفاده از مدل SWOT نمونه موردی، بافت مرکزی شهر مشهد به این نتیجه رسیده است که اجرای ناموفق طرح های بهسازی و نوسازی شهری باعث توجه به پدیده جدیدی به نام پایداری در پروژه های شهری شده است که از عمده ترین رویکردها در زمینه پایداری، احیای بافت های شهری و تاکید بر رویکرد بازآفرینی است. بهناز امین زاده و راحله دادرس (۱۳۹۱)، در مقاله ای با عنوان بازآفرینی فرهنگ مدار در بافت تاریخی شهر قزوین با تاکید بر گردشگری شهری، در این مقاله، تلاش کرده است تا با بهره گیری از اصول گردشگری شهری، راهکارهایی برای بازآفرینی بافت های تاریخی کشور که به عنوان سرمایه های ارزشمند امروزه در مرکز توجه نهادهای شهری واقع شده اند، ارائه گردد. در این باره، از بازآفرینی فرهنگی به عنوان رویکردی اساسی تحقیق استفاده شده است. حسین محمدپورزرنندی و ناصر امینیان (۱۳۹۴)، در مقاله ای با عنوان ارزیابی قابلیت های بازآفرینی پیاده راه های گردشگری از منظر توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: خیابان ۱۵ خرداد تهران) به این نتیجه رسیده است که پیاده راه های گردشگری، رابط اصلی و پیوند دهنده فضاهای پویای شهری و گردشگران هستند و می توانند علاوه بر نقش اقتصادی و اجتماعی، عامل اساسی توسعه گردشگری شهری و حضور فعال گردشگران در فضاهای شهری، محسوب شوند. فاطمه افخمی بنایم (۱۳۹۲) در پایان نامه خود با عنوان بازآفرینی شهری با رویکرد گردشگری شهری، نمونه موردی محدوده ورودی بازار بزرگ تبریز به این نتیجه رسیده است که ظهور نظریات توسعه درونزا از اوایل قرن بیستم تاکنون، نیاز به مرمت بافت های فرسوده درونی شهرها و توجه به رشد و گسترش کالبدی را ضروری می سازد. بافت های واجد ارزش، با وجود ارزش های محتوایی از نظر ریخت شناسی بافت و الگوی نوسازی دچار آشفته گی های بصری و عملکردی هستند. شادی توانا (۱۳۹۲)، در مقاله خود با عنوان نوزایی مراکز شهرهای ایرانی با رویکرد به گردشگری شهری به این نتیجه رسیده است که امروزه مراکز تاریخی شهرها بستری مناسب

برای فعالیت های گردشگری و اقتصادی و فراغتی محسوب می شوند. در ایران علیرغم پتانسیل های گردشگری بی نظیر، مراکز شهرهای تاریخی فرایندی از پوسیدگی اقتصادی و متروکه شدن را طی نموده اند. محمد جاهد قدمی و دیگران (۱۳۹۳)، در مقاله ای با عنوان مدل مفهومی بازآفرینی مراکز شهری با تأکید بر گردشگری شهری (نمونه موردی: مرکز شهر ساحلی محمودآباد) به این نتیجه رسیده است که مراکز شهری در گذشته نه چندان دور، کانون اصلی و قلب تپنده شهرها بوده است. هم اکنون به دلایل متعددی شاهد کم رنگ شدن و از بین رفتن تدریجی این نقش می باشیم. هاجر عباسی اصل (۱۳۹۴)، در پایان نامه خود به عنوان ارائه راهکارهای طراحی شهری در بافت قدیم املش در راستای حفاظت و بازآفرینی شهری با تأکید بر گردشگری به این نتیجه رسیده است که نقطه ای که امروز پژوهش های شهرسازی بر آن تکیه کرده است، نقطه عطفی در تاریخچه چندین دهه مرمت و حفاظت شهری در بافت های تاریخی است که در آن تعادل، تعامل و یکپارچه نگری بی سابقه ای خودنمایی می کند. این تعادل در پرداختن همزمان به امر توسعه و حفاظت، «حفاظت و بازآفرینی شهری» را به عنوان اصلی ترین نیروی محرکه شکل دهنده بافت های تاریخی بدل کرده است.

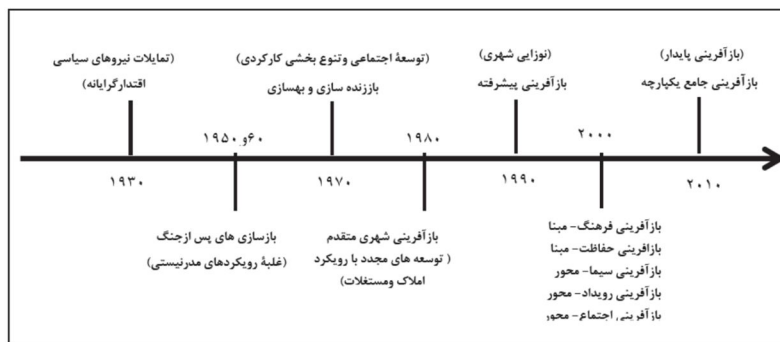
بازآفرینی شهری

واژه «Regeneratio» از ریشه فعل Regenerate به معنی احیا کردن جان دوباره بخشیدن، احیا شدن، از نو رشد کردن بوده است و همچنین در تعریف این عبارت گفته می شود که به معنای بازتولید طبیعی، بخشی از یک تمامیت زنده می باشد که در معرض نابودی قرار گرفته است (Robert, 2000). به نقل از لطفی (۱۳۹۰: ۷۹). این واژه به شکل گسترده ای پس از ۱۹۹۵، به عنوان جایگزینی برای واژه به شکل گسترده ای پس از ۱۹۹۵، به عنوان جایگزینی برای نوسازی شهری در عرصه ادبیات شهرسازی جریان یافت. کوچ این جایگزینی را چنین بیان می نماید: بازآفرینی شهری از آرمان ها و دستاوردهای نوسازی شهری که به صورت فرایندی از تغییرات کالبدی اساسی دیده می شود و تجدید حیات شهری هر گاه نیاز به اقدام را پیشنهاد می دهد در تدقیق یک رویکرد با شکست مواجه می گردد بسیار فراتر حرکت می کند (Couch, 1990:2)

واژه بازآفرینی شهری معانی متفاوتی را در ذهن افراد مختلف متبادر می سازد و در عمل می تواند در طیفی از فعالیت های بزرگ مقیاس برای ارتقای رشد اقتصادی تا مداخلات در حد محله ها و واحد همسایگی به منظور ارتقای کیفیت زندگی بگنجد در بریتانیا نهاد «شراکت انگلیسی»، بازآفرینی را به عنوان مجموعه ای از فعالیت های هدفمند مطرح می سازد که تنزل کالبدی، اجتماعی و اقتصادی را در محیط هایی که بازار نتوانسته بدون حمایت دولت موفق بر حل آن شود، تغییر دهند (CLG, 2008: G7) رابرتز در مقدمه کتاب بازآفرینی شهری یکی از جامع ترین نگرش ها را تعریف بازآفرینی ارائه نموده است:

بازآفرینی شهری فرآیندی است که به خلق فضاهای شهری جدید با حفظ ویژگی‌های اصلی فضایی (کالبدی و فعالیتی) منجر می‌گردد. بازآفرینی شهری، عبارت است از دید جامع و یکپارچه و مجموعه اقداماتی که به حل مسائل شهری بینجامد به طوری که بهبود دائمی در شرایط اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و زیست محیطی بافتی که دستخوش تغییر شده را به وجود آورد (Robert, 2000:19). رابرتز و سایکس در یک جمع‌بندی در سال ۲۰۰۰ و در آغاز هزاره سوم میلادی بر این عقیده‌اند که سه موضوع کلیدی؛ نیاز به یک رویکرد جامع که موضوعات اجتماعی و اقتصادی سروکار دارد. تدوین چشم‌انداز راهبردی یکپارچه بلندمدت و در پیش گرفتن اهداف توسعه پایدار، ماهیت، محتوا و شکل نظریه و عمل بازآفرینی شهری را در آینده تعریف خواهد کرد (Robert and skes, 2000).

نکته مهم این است که بازآفرینی شهری در راستای یک فرآیند معنادار می‌گردد. «فرآیند بازآفرینی شهری به طور خلاصه شامل تجزیه و تحلیل، اجرا، خروجی‌ها و نتایج حاصل می‌باشد. در این فرآیند بر اساس دیدگاه‌های متاخر، نه تنها خروجی‌ها بلکه نتایج و پیامدهای آن حاکی از نگاه هزاره سوم بر مبنای محیط‌های شهری سرزنده و قابل زندگی سلامت و به لحاظ اقتصادی شکوفا اعتبار می‌یابند (نمودار ۲) اصولاً چرخش حرکت در توسعه مجدد و بازآفرینی شهرها از رویکردهای کالبدی و گاه صرفاً اقتصادی به سوی نگرش‌های یکپارچه و با تاکید بر ویژگی‌های فرهنگی- اجتماعی، سرزندگی و رونق اقتصادی و مقوله کیفیت ارتقا یافته عرصه‌های عمومی به بلوغ خود می‌رسد.

نمودار ۱: رویکردهای غالب در مقاطع زمانی

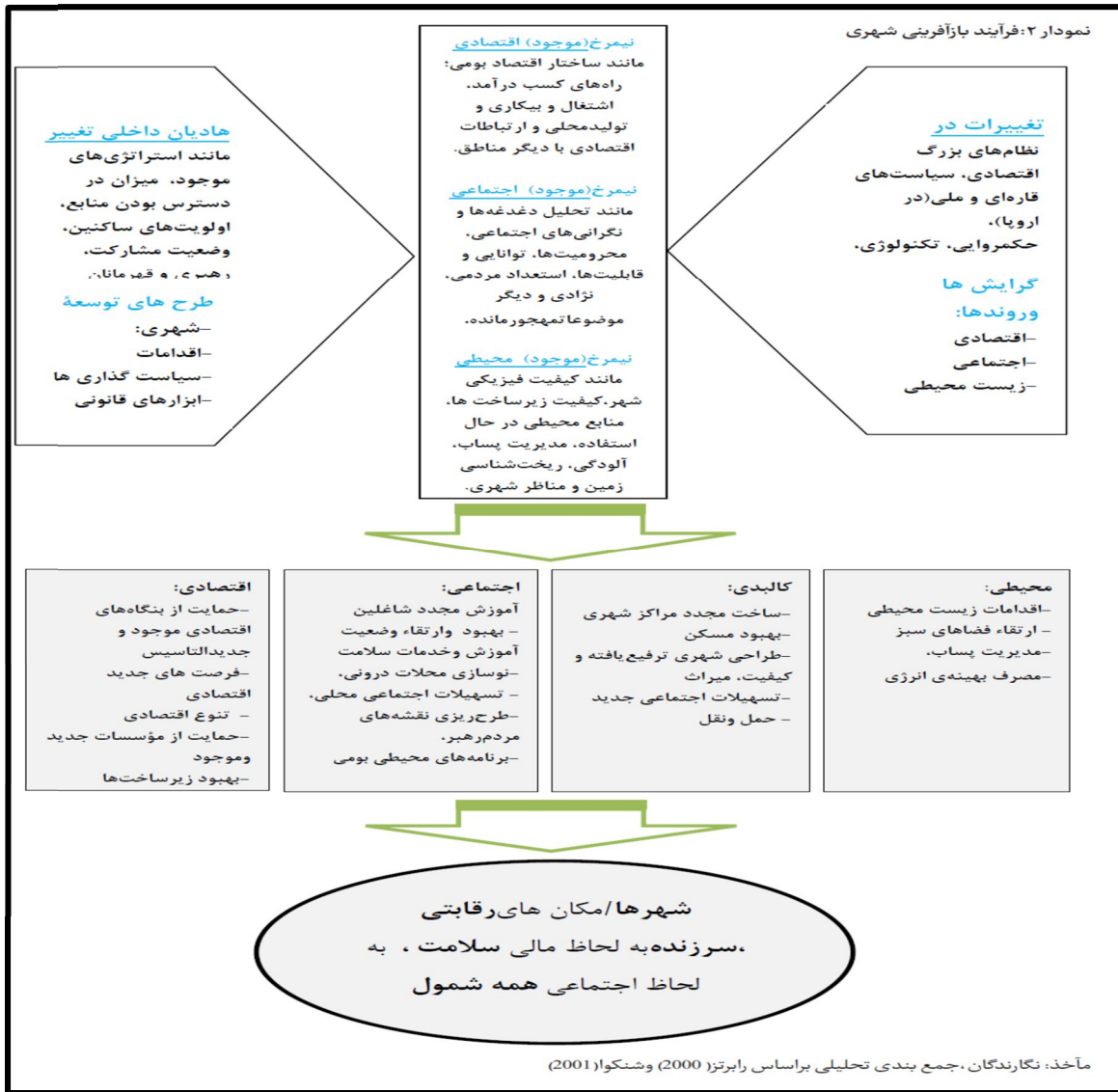
بازآفرینی شهری پایدار (SUR) ^۱:

پارادایم تاثیرگذاری که به عنوان رویکردی جامع در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، زیست محیطی و کالبدی در این تصمیم‌گیری‌ها در سطحی گسترده مطرح شده، پایداری و بسط آن در مفهوم توسعه پایدار بوده است. پارادایم پایداری یا توسعه پایدار در پی دستیابی به شیوه‌های بهینه رفع چالش‌ها، بحران‌های زیست محیطی،

¹ Sustainable urban regeneration

معضلات توسعه شهری به منظور ارتقای کیفیت زندگی و ایجاد موازنه بین رشد و توسعه و حفاظت از محیط زیست مطرح شده است. همچنین از اوایل دهه ۱۹۹۰ مفهوم پایداری به نحو گسترده‌ای با واژه شهری در ابعاد مختلف همراه شده و مقوله‌هایی چون شهر پایدار و توسعه شهری پایدار در ادبیات جهانی مطرح شده‌اند.

فصل نامه خنجراف و برنامه ریزی شهری چشم انداز زنگرس (دوره ۱۴، شماره ۵۲، تابستان ۱۳۹۱)

نمودار شماره ۲: فرآیند بازآفرینی شهری

در این جریان تغییر دیدگاه‌ها و تمرکز بر ابعاد پایدار در توسعه شهری انتظار می‌رود که اگر شهرها بخواهند به عنوان موتورهای رشد اقتصادی موفق عمل کنند، می‌بایست سیاست‌گذاری‌ها را در بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی یکپارچه نمایند. به عبارتی دیگر آن چنان که کمیسیون اروپایی اعلام می‌دارد: می‌بایست تعادلی

بین ارتقای رقابت‌های اقتصادی، ادغام و انسجام اجتماعی و مناقشات مسائل زیست محیطی برقرار گردد (EC, 2006) در ادامه و همزمان با مطرح شدن مسائل اجتماعی و فرهنگی در توسعه و به ویژه توسعه مجدد در برنامه شهرهای پایدار (در بازه زمانی دهه ۹۰ میلادی)، علاوه بر ابعاد زیست محیطی و اقتصادی، ابعاد اجتماعی و فرهنگی نیز اهمیت خاصی یافتند. پس از آن در آغاز هزاره سوم محیط به موضوعی سیاسی با اهمیتی جهانی تبدیل شده و جهان به مقطعی ویژه از رابطه محیط و جامعه رسیده است (عبدی دانشپور، ۱۳۸۷: ۴۲۰). سیر تحول در نگاه به توسعه و مطرح شدن ابعاد چندگانه یاد شده هم راستایی اقدامات احیا و باززنده سازی با مقوله پایداری را نیز در بر گرفت:

اهداف شهر پایدار با اقداماتی که به منظور بازسازی و بازآفرینی بافت‌های کهن و قدیمی و مناطق مرکزی شهر باید صورت گیرد، کاملاً هماهنگ بوده و در حقیقت مکمل و حامی یکدیگرند. زیرا در شهر پایدار نیز هدف این است که قبل از مصرف و یا تخریب اراضی مهم طبیعی و یا اراضی بایر در اطراف شهر، از زمین‌های موجود در داخل شهر استفاده به عمل آید. تاکید بر ایجاد فضاهای با دوام و احیاء و استفاده مجدد از بناها و عناصر موجود در شهر، وجه مشترک مفیدی را بین دو هدف پایداری و حفظ بناها و آثار تاریخی و بافت‌های تاریخی و قدیمی شهری پدید می‌آورد (بحرینی ۱۳۷۶: ۳۲).

روش تحقیق

روش انجام این تحقیق توصیفی-تحلیلی است و در آن از روش پیمایشی و تکنیک دلفی برای تهیه اطلاعات استفاده شده است. به منظور جمع‌آوری اطلاعات نخست اسناد و مدارک موجود در کتابخانه‌ی ادارات و سازمان‌هایی مانند: سازمان میراث فرهنگی-گردشگری، معاونت برنامه ریزی استانداری، فرمانداری مورد مطالعه و استفاده قرار گرفته‌اند. در این تحقیق ابزار اصلی گردآوری اطلاعات پرسش‌نامه می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر، خط مشی‌های موجود در زمینه گردشگری شهری و بازآفرینی و ۳۰ نفر از اساتید صاحب نظر، مدیران شهری و شهرداری می‌باشد. در این تحقیق کل جامعه آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

محیط شناسی پژوهش:

شهر زنجان در زمره شهرهای میانی کشور و مرکز استان زنجان است. این شهر با سابقه طولانی از جمله شهرهایی است که دوره‌های مختلف اوج و حضیض در پویش شهر نشینی را پشت سر نهاده است. زنگان بیش از آنکه زنجان شود عبارت بود از شهری کوچک و کم‌نشان، با کوچه‌های خاکی، خانه‌های خشتی و گلی، خیابان‌های ناهموار و بی‌درخت، با دیوارها و باروهایی که چند بار ویران شده و جمعیتی کمتر از ۲۰ هزار نفر، ایستاده بر جاده ابریشم و گذرگاه اصلی مرکز به شمال غربی ایران، که در طی ۱۰۰۰ سال عمران و آبادی محدوده آن چهار بار ویران شد،

اما در هشتاد سال اخیر و به ویژه بعد از دوره قاجاریه دچار دگرگونیهای بنیادی در ساختار و چهره شهر گردید که نخستین برآیند آن افزایش جمعیت و وسعت شهر بود (حبیبی و همکاران، ۱۳۸۷: ۳۵۲). شهر زنجان علی رغم دارا بودن قدمت تاریخی همسنگ با شهرهای شناخته شده، فاقد پیشینه مدون تاریخی است. دیرینگی و قدمت ناحیه زنجان بر اساس مطالعات انجام شده به اواخر هزاره دوم قبل از میلاد می رسد (قزلباش، ۱۳۸۷: ۱۸۱). بعضی از تاریخ نگاران شهر زنجان را با شهر (آگانزانا) که بطلمیوس از آن نام برده است یکی دانسته اند (پرچکانی، ۱۳۸۳: ۱۷۹). گفته می شود به استناد متون کتیبه های آشوری، منطقه ای که شهر زنجان در آن واقع شده، در قرن نهم قبل از میلاد «آندیا» نام داشته است و به احتمال زیاد، اقوام ساکن در آن با اقوام لولوبیان و گوتیان مستقر در زاگرس ارتباط داشته اند (دلیر و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۱). حمدالله مستوفی، بنیاد شهر زنجان را از اردشیر بابکان، سردودمان ساسانیان دانسته و نام نخستین این شهر را شهین ذکر کرده است. در لغتنامه دهخدا هم در سرواژه شهین چنین نوشته است (نام شهر زنگان است و معرب آن زنجان باشد و گویند این شهر را اردشیر بابکان بنا کرده است) (ثبوتی، ۱۳۷۷: ۷۸). پیدایش اجساد با مومیایی طبیعی معروف به ((مردان نمکی))؛ در معدن نمک روستای چهره آباد زنجان که کارشناسان برای عمر آنها ۲۳۰۰ الی ۲۵۰۰ ساله در نظر گرفته اند، نمودی از شکل ظاهری شخصیت پیش از اسلام در منطقه ی زنجان است (حسینعلی، ۱۳۸۸: ۱۱). کلاویخو سیاح معروف اسپانیایی و سفیر آن کشور در دربار امیر تیمور گورگان در سفرنامه خود نقل کرده است که زنجان قرار گاه داریوش سوم پادشاه هخامنشی بوده است (حسینعلی، ۱۳۸۸: ۶). این شهر با سابقه بیش از ۱۴۰۰ سال، از جمله شهرهایی است که دوره های مختلف اوج و حضیض در پویش شهرنشینی را پشت سر نهاده و امروزه با این حال به لحاظ بررسی های تاریخی کمتر مورد توجه محققان و مورخان قرار گرفته است. شاید بتوان دلایل آن را در موارد زیر جستجو کرد. یکی از این دلایل تخریب کامل شهر در ایلغار مغولان و تاتارها بوده است. گو اینکه شهر مجددا احیا شده و کاملاً از صحنه هستی پاک نگردید، ولی از نظر عقلی و منطقی، شهری که چند صباحی تخریب و تبدیل به مخروبه و بیغوله شده است، چه جاذبه ای برای مورخ و سیاح می توانسته داشته باشد تا زمینه تصنیف و تألیف رساله و کتاب درباره آن فراهم آید. دوم اینکه زنجان در طول تاریخ طولانی خود پایتخت هیچ حکومتی نبوده است تا به لطف آن، مورد توجه مورخان حکومتی قرار گیرد؛ جز اینکه در برهه ای از تاریخ (زمان ایلخانان) حومه ای کوچک از همسایه پایتختش (سلطانیه) بوده است و صد البته که شهری کوچک بر کرانه پایتختی بزرگ، جاذب های برای معطوف کردن توجه مورخان به خود نداشته است. دلیل سوم در انزوای تاریخی شهر زنجان، وضعیت خاص اقلیم و موقعیت اقتصادی و تجاری شهر بوده است، زیرا شهر زنجان با وجود موقعیت چهارراهی و ممتازش، به دلیل اقلیم سرد و خشک و زمستانهای سخت و طولانی در طول تاریخ، کمتر از مناطق مشابهی چون ری و قزوین مورد توجه و اقبال قرار گرفته است. مجموعه این دلایل و بسیاری دیگر از عوامل که شاید در برهه ای از تاریخ وجود داشته اند و گذشت زمان زنجان را در زوایای تاریک

تاریخ قرار داده است، موجب بی مهری تاریخ و مورخ نسبت به روشن ساختن جایگاه واقعی و تاریخی این شهر شده است (مکملی، ۱۳۷۹: ۲۱).

یافته های تحقیق:

با مطالعه و بررسی وضعیت موجود شهر و مشاهده اماکن بهسازی، مرمت و بازآفرین شده می توان به این نتیجه رسید که با گسترش گردشگری شهری و افزایش درآمد حاصل از این مسئله، روز به روز اهمیت این امر به مسئولین شهری نیز روشن می شود و آنها را به این امر ترغیب می کند که خودشان نیز در این امر پیشقدم شده و با مشارکت کلیه مسئولین از جمله استانداری، فرمانداری، میراث فرهنگی شهرداری و شورای شهر زمینه را برای برنامه ریزی و طراحی اماکن مورد نیاز برای گردشگران و مردم شهر فراهم ساخته و بازآفرینی شهری را در محلات هدف پیاده کنند.

برای روشن شدن این مسئله تعدادی از اماکن بهسازی شده را در طی سالهای اخیر مورد بررسی قرار داده و تاثیر میزان بازدید و درآمد ناشی از آن را در بهسازی اماکن و بافت ها به همراه طرح تحول منطقه سبزه میدان و چهارراه را مرور می کنیم.

از مهمترین اماکنی که با گسترش گردشگران شهری روز به روز اهمیت یافت و این مسئله باعث بهسازی و مرمت آن گردید عمارت ذوالفقاری، موزه رختشویخانه، کارخانه کبریت زنجان، بازار زنجان و محور گردشگری سبزه میدان - چهارراه می باشد.

عمارت ذوالفقاری:

این خانه توسط سردار اسعدالدوله (پدر محمود خان) در سال های آخر حکومت قاجار ساخته شد و بعد از درگذشت او محمودخان در آن اقامت داشته است. خاندان ذوالفقاری از قدیمی ترین و سرشناس ترین خانواده های زنجان هستند که در گذشته از قدرت و نفوذ زیادی برخوردار بوده اند. در آن دوران این قسمت از شهر زنجان محل زندگی افراد ثروتمند بوده و مجموعه بناهایی در سبک و الگویی همسان همچون خانه وزیری، خانه خدیوی، عمارت دارایی و... در این محل ساخته شده بود. این محل قدیمی دالان آلتی نام دارد و در شمال سبزه میدان و مسجد جامع جنب تقاطع خیابان های زینبیه و طالقانی قرار دارد. در آن زمان خانه ذوالفقاری ها کاربردی مسکونی و اداری برای حاکم شهر داشته است و از چندین بخش اندرونی، بیرونی و .. تشکیل شده بود که متأسفانه امروز تنها عمارت محمود خان ذوالفقاری پابرجا مانده است. محمود خان ذوالفقاری در زمان قضیه آذربایجان و فرقه دمکرات به مقابله با دمکرات ها پرداخت و به همین دلیل از شاه نشان و درجه سرهنگی دریافت کرد.

بعد از انقلاب اسلامی، عمارت ذوالفقاری در اختیار یکی از نهادهای انقلابی قرار گرفت و تا ثبت این بنا در فهرست آثار ملی کشور به دلیل متروک ماندن و عدم مراقبت های لازم آسیب فراوانی دید.

شکل ۱: عمارت ذوالفقاری

در جریان توسعه و تعریض خیابان طالقانی دیوار و سردر ورودی خانه ذوالفقاری بطور کامل ویران شد. در سال های بعد نیز با اجرای طرح های عمران شهری، آسیب زیادی به خانه رسید. آسیب عمده با احداث خیابان زینبیه و عبور آن از داخل حیاط عمارت صورت گرفت، قسمتی از عرصه بنا از بین رفت و بخش عمده دیگر به پارک تبدیل شد. در سال ۱۳۷۹ میراث فرهنگی استان زنجان تصمیم به حفاظت و مرمت عمارت ذوالفقاری گرفت و در این راستا ساختمان در چند مرحله مرمت شد. با انتقال مجموعه آثار بدست آمده از معدن نمک چهر آباد در سال ۱۳۸۶ موزه موقت مومیایی ها در این مکان احداث شد و در سال ۱۳۸۸ اولین موزه باستان شناسی استان زنجان در خانه ذوالفقاری گشایش یافت و در حال حاضر هم به عنوان یکی از مهمترین مراکز بازدید توریست ها و گردشگران مورد توجه بوده و هر ساله مبالغ زیادی را عاید شهر می گرداند.

شکل ۲: عمارت ذوالفقاری در شرایط کنونی

عمارت رختشویخانه:

بنای رختشویخانه، یا مجموعه تاریخی رختشویخانه، در قلب بافت تاریخی شهر زنجان قرار دارد. این بافت تاریخی منطبق بر حصار قدیمی شهر است. بنای رختشویخانه در یکی از مناطق پرتراکم مسکونی احداث شده است. این بنا در مدت ۱۵ ماه ساخته شده و در سال ۱۳۰۷ هجری شمسی، علی اکبر توفیقی، رئیس بلدیة شهر، آن را خریده است. علی اکبر توفیقی فرزند آقا حسین زنجانی، اولین شهردار زنجان، بود. وی بانی بناهای عام المنفعه‌ای همچون رختشویخانه، بنای مسجد غریبیه، نخستین مدرسه در محله سرچشمه زنجان (مدرسه توفیق) و غیره است. مردم شهر لباس و رخت خود را در آن محل می‌شسته‌اند. چنین کاربری برای یک بنای عمومی در جهان مشابه ندارد یا کم‌نظیر است.

شکل ۳: عمارت رختشویخانه

هدف از ساخت این رختشویخانه تامین امنیت و آسایش زنان به جهت وجود هوای سرد در زمستانها در یک مکان سرپوشیده بوده است. از نظر تشابه کاربری، چنین بنایی در هیچ قسمتی از ایران به این شکل دیده نشده است. این بنا به طور عام المنفعه و شبانه روزی بوده و بابت استفاده از آن هیچ پولی از شهروندان دریافت نمی شده است. از نظر تشابه کاربری، چنین بنایی در هیچ قسمتی از ایران به این شکل دیده نشده هزینه این رختشویخانه فضایی شبیه تراس و مشرف به فضای رختشویخانه است. به عبارتی می توان آن را شاه نشین و محل مدیریت نامید. در گذشته، ورودی بنا به شبکه ارتباطی کوچه های شهر راه پیدا می کرده. خانمی، که گفته می شود همسر معمار این بنا بوده، کار کنترل و نظارت بر امور رختشویخانه را برعهده داشته و در قبال این کار مبلغی ماهیانه دریافت می کرده است. سرپرست رختشویخانه را رئیس بلدیة منسوب می کرده. از معماری این فضا چنین استنباط می شود که معمار آشنایی کاملی به شیوه سنتی داشته زیرا توانسته با کمک قوسها و نورگیرها فضای دل انگیزی را در قسمت بالای انبار سالن اصلی رختشویخانه و محل تردد افراد ایجاد کند.

شکل ۴: عمارت رختشویخانه از نمایی دیگر

این بنا در حال حاضر تعمیر و مرمت شده و به عنوان موزه مردم‌شناسی استفاده می‌شود و مردم می‌توانند از آن بازدید کنند. مجموعه تاریخی رختشویخانه در فهرست آثار تاریخی ایران به ثبت رسیده است. این موزه زیبا اکنون در خیابان سعدی زنجان قرار گرفته است و یکی از کانونهای گردشگری زنجان بوده و هر ساله تعداد زیادی از گردشگران از آن بازدید می‌کنند و همین عامل باعث شد که طی سالهای اخیر چندین بار از زوایای گوناگون بهسازی و مرمت گردید و حتی نسبت به زیبا سازی نواحی آن نیز اقدامات زیادی انجام گردید.

شکل ۵: عمارت رختشویخانه در درون

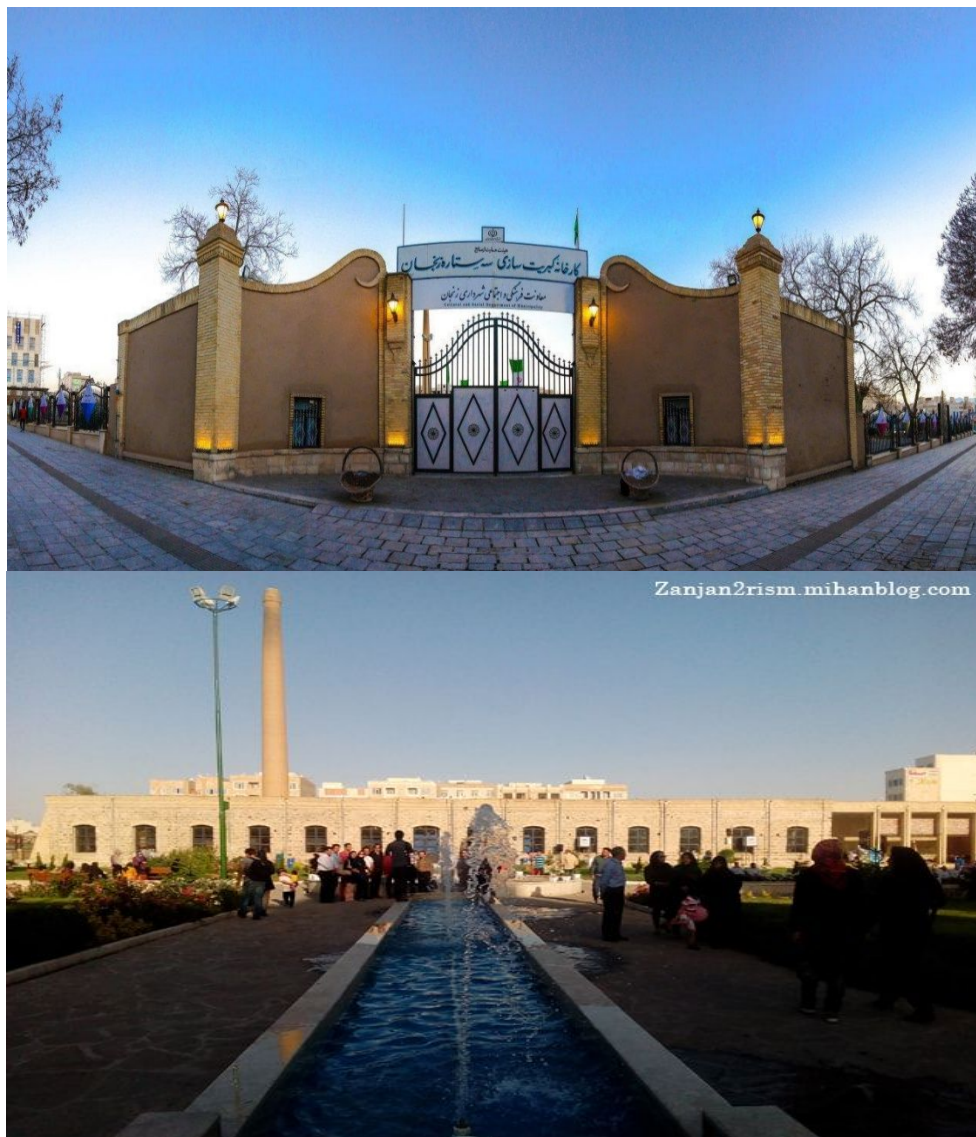
کارخانه کبریت (سه ستاره):

کارخانه کبریت سازی مربوط به دوره پهلوی اول است و دارای سردری زیبا که در دیماه ۹۰ تخریب نسبی ولی دوباره با حفظ طرح کهن خود تجدید بنا گردید. این بنا را می توان اولین واحد صنعتی زنجان بعد از کارخانه برق به حساب آورد که چند سالی قبل از آغاز جنگ جهانی دوم با سرمایه و مدیریت محمود شالچی در زنجان احداث شده است. این ساختمان به دلیل قرار گرفتن در بافت قدیم زنجان و دودکش آجری منحصر به فرد آن و دستگاههای قدیمی موجود تبدیل به موزه صنعت استان زنجان شده است. و این اثر در تاریخ ۱۲ بهمن ۱۳۸۱ با شماره ثبت ۷۴۱۲ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

شکل ۶: کارخانه کبریت

در سال های اخیر، اتاق بازرگانی با نظارت اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان زنجان اقدام به مرمت بنا نموده است ولی دیوارهای محوطه این کارخانه در طی سالیان گذشته توسط شهرداری تخریب و محوطه کارخانه تبدیل به پارک گردیده است و روزانه پذیرای صدها نفر از مردم شهر برای تفریح و گذران اوقات فراقت می باشد و در ایام خاص نمایشگاه و کنسرت موسیقی در حیاط و محوطه آن برگزار می گردد که این امر باعث احیاء و سرزندگی این بنا شده است و بهسازی این مکان یک هویت تاریخی را در شهر زنان زنده است.

شکل ۷: کارخانه کبریت از نماهایی دیگر

محور گردشگری و تفریحی پیاده محور مسیر سبزه میدان - چهارراه:

با توجه به قرار گرفتن اکثریت مساجد، بازارها، اماکن تاریخی و باستانی از جمله عمارت ذوالفقاری، عمارت دارایی، رختشویخانه و ... در این محدوده و به دلیل مرکزیت این خیابان در روزهای خاص به عنوان محل تجمع عزاداران و مراسمات ملی مذهبی این محور در سال ۱۳۹۷ تبدیل به محل پیاده رو گردید و با برگزاری برنامه های شاد ملی مذهبی از جمله اعیاد شعبانیه و گذر جله تابستان توسط معاونت شهرداری زنجان این محور حال و هوای خاصی پیدا کرد و مردم نیز شدیداً استقبال کردند که این امر باعث مسئولین شهر و استان نیز در این برنامه حضور داشتند

گردشگری شهری رویکردی نو به سوی بازآفرینی شهری (مطالعه موردی: شهر زنجان)

تشویق شدند به درخواست مردم جامع عمل بپوشانند و منطقه را تبدیل به محل پیاده برای گردش و تفریح مردم نمایند.

خیابان فردوسی قبل از باز آفرینی شهری

شکل ۸: محور گردشگری و تفریحی پیاده محور مسیر سبزه میدان - چهارراه

در حال حاضر شهرداری با استقرار تلویزیون LED نمایشی و انواع وسایل استراحت مانند نیمکت های فلزی، چوبی و بتنی زمینه را برای استراحت و تفریح مردم در گروه های سنی مختلف فراهم کرده و یک محیط سرزنده

فصل نامه خنیا و برنامه ریزی شهری چشم انداز گرس (دوره ۱۴، شماره ۵۲، تابستان ۱۳۹۱)

گردشگری شهری رویکردی نو به سوی بازآفرینی شهری (مطالعه موردی: شهر زنجان)

و شاداب برای مردم شهر بوجود آمده است و با گذشت زمان خود مردم نیز تشویق شدند تا نمای ساختمانها را بصورت سنتی بهسازی نموده تا جذابیت محیط چند برابر گردد.

شکل ۹: محور گردشگری و تفریحی پیاده محور مسیر سبزه میدان - چهارراه

یافته های تحقیق و پژوهش:

فرضیه اول پژوهش

H1: به نظر می رسد گردشگری شهری این توان و پتانسیل را دارد که به بهسازی و باز آفرینی محلات قدیمی و هسته ی مرکزی شهر کمک کند.

فصل نامه خنجرافا و برنامه ریزی شهری چشم انداز نگار س (دوره ۱۴، شماره ۵۲، تابستان ۱۳۹۱)

H0: به نظر می رسد گردشگری شهری در بهسازی و باز آفرینی محلات قدیمی و هسته ی مرکزی شهر نقش ندارد.

اولین فرضیه‌ای که در ارتباط با بررسی نقش و اثرات گردشگری شهری بر بازآفرینی شهر زنجان مطرح می گردد، این است که بین گردشگری و بهسازی و بازآفرینی محلات قدیمی و هسته ی مرکزی شهر زنجان رابطه معناداری وجود دارد که این رابطه ممکن است به صورت مطلوب یا نامطلوب باشد، در ادامه به بررسی وضعیت هر یک از مؤلفه های فرضیه ی مربوطه با توجه به نظرات پاسخگویان (کارشناسان و اعضای شورای شهر، کارشناسان میراث فرهنگی و گردشگری، اعضای هیئت علمی و مدرسان دانشگاه ها) پرداخته می شود. به منظور دستیابی به اهداف فرضیه اول پژوهش با توجه به نوع مؤلفه های موجود از آزمون‌های ناپارامتریک فریدمن، کرامر و کای اسکوتر یک طرفه استفاده شده است، که نتایج حاصل از آن در جدول‌های زیر آمده است.

جدول ۱: سنجش میزان اثر گذاری گردشگری شهری بر بهسازی و بازآفرینی محلات قدیمی و هسته مرکزی شهر زنجان با استفاده از (آزمون فریدمن)

ردیف	مؤلفه ها	میانگین رتبه ای فریدمن	میزان تأثیر عوامل (رتبه)	درجه آزادی	ضریب کای اسکوتر	ضریب معناداری	نظرات (کارشناسان شهری)، (کارشناسان میراث فرهنگی) و اعضای هیئت علمی و مدرسان (دانشگاه)
۱	آیا گردشگری شهری در حفظ و احیاء آثار و بناهای بافت تاریخی شهر زنجان تأثیر گذار است؟	۱۴/۴۳	۲	۲۱	۲۷۴,۱ ۸۸	** ۰/۰	
۲	آیا با توسعه گردشگری در بافت قدیم شهر، مسئولین هم الزام حفظ آثار و بنا را درک خواهند کرد؟	۱۰/۹۵	۱۳				
۳	آیا با بهسازی و بازسازی محلات قدیمی می توان باز آفرینی محلات شهر را سبب شد؟	۱۳/۸۳	۴				
۴	آیا باز آفرینی شهری می تواند هویت تاریخی و گذشته شهر را احیا کند؟	۱۴/۱۰	۳				
۵	آیا گردشگری شهری می تواند به بهسازی و احیاء محلات قدیمی و هسته مرکزی شهر زنجان کمک کند؟	۱۳/۷۵	۵				
۶	آیا باز آفرینی محلات قدیمی و هسته مرکزی شهر می تواند هویت تاریخی شهر را بازگرداند؟	۱۲/۸۳	۹				
۷	آیا احیاء هویت تاریخی مرکز شهر روی احساس غرور و افتخار ساکنان شهر نقش تأثیر گذاری دارد؟	۱۴/۶۳	۱				

۸	۱۲/۱۳	۱۱	آیا نوع رفتار ساکنین محل در فضای گردشگری می تواند در تسریع باز آفرینی بافت تاریخی شهر موثر باشد؟
۹	۱۲/۸۳	۹	آشنایی ساکنان محل از طرح ها و برنامه های حوزه گردشگری در باز آفرینی بافت تاریخی موثر است؟
۱۰	۱۳/۰۲	۸	افزایش رضایت مندی ساکنین محل از سکونت در فضای گردشگری در باز آفرینی بافت تاریخی موثر است؟
۱۱	۱۳/۰۳	۷	برپایی رویداد های اجتماعی در حوزه گردشگری می تواند در باز آفرینی بافت تاریخی موثر باشد؟
۱۲	۱۲/۷۲	۹	آیا اعتماد مدیران شهری به نظرات ساکنین در فضای گردشگری می تواند در باز آفرینی شهر زنجان موثر باشد؟
۱۳	۱۲/۳۸	۱۰	تقویت تاسیسات اقامتی در شهر مانند (هتل و متل ، مهمان پذیر ها و...) می تواند باعث افزایش گردشگر و تسریع باز آفرینی محلات شهری گردد؟
۱۴	۱۳/۵۲	۶	نقش شهرداری زنجان را در توسعه گردشگری و باز آفرینی شهری، چقدر اثر گذار می دانید؟
۱۵	۱۳/۰۲	۸	برنامه های نوروزی شهرداری زنجان و میراث فرهنگی و بناهای تاریخی استان را چقدر در توسعه گردشگری مناسب می دانید؟
۱۶	۱۱/۷۲	۱۲	ورود شهرداری و شورای شهر را در ساخت پروژه های تاریخی مانند طرح سبزه میدان در روند تسریع باز آفرینی شهر زنجان چگونه ارزیابی می کنید؟

تعداد: ۳۰ سطح معناداری تا ۹۹٪ (***) سطح معناداری تا ۹۵٪ (*) عدم معناداری (NS)

مأخذ: مطالعات میدانی، ۱۳۹۸

بر اساس جدول (۲) نتیجه آزمون فریدمن نشان داد که بین گردشگری شهری و هر کدام از مولفه هایی که در زیرمجموعه ی فر ضیه اول پژوهش قرار گرفته اند رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین بین گردشگری شهری در شهر زنجان و مولفه های مطرح شده در جدول از دیدگاه سه گروه از پاسخگویان (کارشناسان و اعضای شورای شهر، کارشناسان میراث فرهنگی و اعضای هیئت علمی و مدرسان دانشگاه) رابطه معناداری تا سطح ۹۹٪ برقرار است. در این بین با توجه به مقدار بیشتر میانگین رتبه ای فریدمن از بین مولفه های ذکر شده ، مؤلفه اثر احیاء هویت تاریخی مرکز شهر روی احساس غرور و افتخار ساکنان شهر (۱۴/۶۳) در رتبه اول و مؤلفه اثر توسعه گردشگری در بافت قدیم شهر درک مسئولین در حفظ آثار و بناها (۱۰/۹۵) در پایین ترین رتبه قرار دارد. بنابراین با توجه به نظرات پاسخگویان، گردشگری شهری در حفظ، احیاء ، باز آفرینی مرکز و همچنین محلات

شهری و نیز به بهسازی و احیاء محلات قدیمی شهر زنجان می انجامد که این امر موجب رونق و توسعه هر چه بیشتر هسته مرکزی و همچنین سایر نقاط شهر زنجان در ابعاد مختلف، می شود.

جدول ۲: سنجش میزان اثر گذاری گردشگری شهری بر بهسازی و بازآفرینی محلات قدیمی و هسته مرکزی شهر زنجان با استفاده از (آزمون آماری کرامر)

سطح معناداری	آماره کرامر	متغیر وابسته	متغیر مستقل	نظرات هر سه گروه از پاسخگویان
				ردیف
۰/۰۰۰**	۰/۵۶۷	آیا گردشگری شهری در حفظ و احیاء آثار و بناهای بافت تاریخی شهر زنجان تاثیر گذار است؟	نقش گردشگری شهری	۱
۰/۰۳۹*	۰/۴۴۶	آیا با توسعه گردشگری در بافت قدیم شهر، مسئولین هم الزام حفظ آثار و بنا را درک خواهند کرد؟		۲
۰/۰۰۰**	۰/۶۲۴	آیا با بهسازی و بازسازی محلات قدیمی می توان باز آفرینی محلات شهر را سبب شد؟		۳
۰/۰۰۰**	۰/۵۶۵	آیا باز آفرینی شهری می تواند هویت تاریخی و گذشته شهر را احیا کند؟		۴
۰/۰۰۰**	۰/۵۸۹	آیا گردشگری شهری می تواند به بهسازی و احیاء محلات قدیمی و هسته مرکزی شهر زنجان کمک کند؟		۵
۰/۰۰۰**	۰/۴۸۸	آیا باز آفرینی محلات قدیمی و هسته مرکزی شهر می تواند هویت تاریخی شهر را بازگرداند؟		۶
۰/۰۰۰**	۰/۵۵۸	آیا احیاء هویت تاریخی مرکز شهر روی احساس غرور و افتخار ساکنان شهر نقش تاثیر گذاری دارد؟		۷
۰/۰۰۰**	۰/۶۷۲	آیا نوع رفتار ساکنین محل در فضای گردشگری می تواند در تسریع باز آفرینی بافت تاریخی شهر موثر باشد؟		۸
۰/۰۰۰**	۰/۶۶۹	آشنایی ساکنان محل از طرح ها و برنامه های حوزه گردشگری در باز آفرینی بافت تاریخی موثر است؟		۹
۰/۰۰۰**	۰/۶۴۰	افزایش رضایت مندی ساکنین محل از سکونت در فضای گردشگری در باز آفرینی بافت تاریخی موثر است؟		۱۰
۰/۰۰۰**	۰/۵۶۳	برپایی رویداد های اجتماعی در حوزه گردشگری می تواند در باز آفرینی بافت تاریخی موثر باشد؟		۱۱

۰/۰۰۰**	۰/۶۸۹	آیا اعتماد مدیران شهری به نظرات ساکنین در فضای گردشگری می تواند در باز آفرینی شهر زنجان موثر باشد؟	۱۲
۰/۰۱۶*	۰/۵۲۴	تقویت تاسیسات اقامتی در شهر مانند (هتل و متل ، مهمان پذیر ها و..) می تواند باعث افزایش گردشگر و تسریع باز آفرینی محلات شهری گردد؟	۱۳
۰/۰۰۰**	۰/۶۴۸	نقش شهرداری زنجان را در توسعه گردشگری و باز آفرینی شهری، چقدر اثر گذار می دانید؟	۱۴
۰/۰۴۵*	۰/۴۳۸	برنامه های نوروزی شهرداری زنجان و میراث فرهنگی و بناهای تاریخی استان را چقدر در توسعه گردشگری مناسب می دانید؟	۱۵
۰/۰۳۱*	۰/۴۵۲	ورود شهرداری و شورای شهر را در ساخت پروژه های تاریخی مانند طرح سبزه میدان در روند تسریع باز آفرینی شهر زنجان چگونه ارزیابی می کنید؟	۱۶

تعداد: ۳۰ سطح معناداری تا ۹۹٪ (***) سطح معناداری تا ۹۵٪ (*) عدم معناداری (NS)
 مأخذ: مطالعات میدانی، ۱۳۹۸

بر اساس یافته‌های جدول فوق‌الذکر که به بررسی میزان اثرگذاری گردشگری شهری به عنوان متغیر مستقل بر هر یک از مولفه‌های مذکور در جدول (متغیرهای وابسته)، پرداخته است، می‌توان با توجه به مقدار معناداری چنین بیان کرد که بین متغیر مستقل گردشگری شهری زنجان و همه مولفه‌های مذکور (متغیرهای وابسته) رابطه‌ی معناداری وجود دارد و این مولفه‌ها توانستند سطح معناداری ۹۹ درصدی را به خود اختصاص دهند البته لازم به ذکر است که چهار مولفه ذکر شده در جدول (اثر توسعه گردشگری در بافت قدیم شهر درک مسئولین در حفظ آثار و بناها، تقویت تاسیسات اقامتی در شهر مانند (هتل و متل ، مهمان پذیر ها و..)، برنامه های نوروزی شهرداری زنجان و میراث فرهنگی و بناهای تاریخی استان، ورود شهرداری و شورای شهر در ساخت پروژه های تاریخی مانند طرح سبزه میدان در روند تسریع باز آفرینی شهر زنجان)، با مولفه‌ی گردشگری رابطه‌ای در سطح ۹۵ درصد را دارند. در مجموع با توجه به نتایج آزمون جدول (۳) می‌توان گفت این نتایج نشان از موفقیت و مطلوبیت گردشگری شهری در احیا و باز آفرینی هسته‌ی مرکزی و بهسازی محلات قدیمی و تاریخی محلات شهر زنجان دارد و با توجه به اینکه هسته‌ی مرکزی و قدیمی شهر هویت تاریخی شهر را نشان می‌دهد با رونق گردشگری بار، دیگر هویت و اصالت مرکز شهر زنده می‌شود و این امر باعث رشد و توسعه شهر زنجان در همه ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و توریستی - تفریحی می‌شود.

جدول ۳: (آزمون کای اسکوتریک طرفه) جهت بررسی میزان تأثیر گردشگری شهری بر مولفه های مربوط به بهسازی و باز آفرینی هسته ی مرکزی و محلات شهر زنجان

ردیف	نظرات (کارشناسان شهری)، (کارشناسان میراث فرهنگی) (و اعضای هیئت علمی و مدرسان دانشگاه)	مؤلفه ها	میانگین	درجه آزادی	ضریب کای اسکوتر	ضریب معناداری
۱		آیا گردشگری شهری در حفظ و احیاء آثار و بناهای بافت تاریخی شهر زنجان تأثیر گذار است؟	۴/۳۶	۳	۱۹/۸۶۷	۰/۰۰۰**
۲		آیا با توسعه گردشگری در بافت قدیم شهر، مسئولین هم الزام حفظ آثار و بنا را درک خواهند کرد؟	۳/۹۶	۲	۳/۸۰۰	ns/۱۵۰
۳		آیا با بهسازی و بازسازی محلات قدیمی می توان باز آفرینی محلات شهر را سبب شد؟	۴/۳۰	۲	۱۶/۱۲۳	۰/۰۰۰**
۴		آیا باز آفرینی شهری می تواند هویت تاریخی و گذشته شهر را احیا کند؟	۴/۳۰	۳	۱۶/۱۳۳	۰/۰۰۰**
۵		آیا گردشگری شهری می تواند به بهسازی و احیاء محلات قدیمی و هسته مرکزی شهر زنجان کمک کند؟	۴/۲۶	۳	۱۹/۳۳۳	۰/۰۰۰**
۶		آیا باز آفرینی محلات قدیمی و هسته مرکزی شهر می تواند هویت تاریخی شهر را بازگرداند؟	۴/۱۶	۳	۱۴/۵۳۳	۰/۰۰۰**
۷		آیا احیاء هویت تاریخی مرکز شهر روی احساس غرور و افتخار ساکنان شهر نقش تأثیر گذاری دارد؟	۴/۴۰	۳	۲۰/۹۳۳	۰/۰۰۰**
۸		آیا نوع رفتار ساکنین محل در فضای گردشگری می تواند در تسریع باز آفرینی بافت تاریخی شهر موثر باشد؟	۴/۰۰	۴	۲۲/۳۳۳	۰/۰۰۰**
۹		آشنایی ساکنان محل از طرح ها و برنامه های حوزه گردشگری در باز آفرینی بافت تاریخی موثر است؟	۴/۱۶	۳	۱۳/۴۷۶	۰/۰۰۰**
۱۰		افزایش رضایت مندی ساکنین محل از سکونت در فضای گردشگری در باز آفرینی بافت تاریخی موثر است؟	۴/۲۳	۲	۶/۲۰۰	۰/۰۰۰**
۱۱		برپایی رویداد های اجتماعی در حوزه گردشگری می تواند در باز آفرینی بافت تاریخی موثر باشد؟	۴/۲۳	۳	۱۴/۰۰۰	۰/۰۰۰**
۱۲		آیا اعتماد مدیران شهری به نظرات ساکنین در فضای گردشگری می تواند در باز آفرینی شهر زنجان موثر باشد؟	۴/۲۰	۳	۲۲/۵۳۳	۰/۰۰۰**
۱۳		تقویت تاسیسات اقامتی در شهر مانند(هتل و متل ، مهمان پذیر ها و...) می تواند باعث افزایش گردشگر و تسریع باز آفرینی محلات شهری گردد؟	۴/۰۶	۳	۷/۸۶۷	۰/۰۰۰**

۱۴	نقش شهرداری زنجان را در توسعه گردشگری و باز آفرینی شهری، چقدر اثر گذار می دانید؟	۴/۲۳	۳	۲۳/۶۰۰	۰/۰۰۰**
۱۵	برنامه های نوروزی شهرداری زنجان و میراث فرهنگی و بناهای تاریخی استان را چقدر در توسعه گردشگری مناسب می دانید؟	۴/۱۶	۲	۱/۴۰۰	ns./۴۹۷
۱۶	ورود شهرداری و شورای شهر را در ساخت پروژه های تاریخی مانند طرح سبزه میدان در روند تسریع باز آفرینی شهر زنجان چگونه ارزیابی می کنید؟	۴/۰۰	۳	۹/۲۰۰	۰/۰۲۷*

سطح معناداری تا ۹۹٪ (***) سطح معناداری تا ۹۵٪ (*) عدم معناداری (NS)

مأخذ: مطالعات میدانی، ۱۳۹۸

بر اساس جدول ۴ همان گونه که مشاهده می شود از طریق آزمون کای اسکوتر به سنجش نظرات (کارشناسان شهری)، (کارشناسان میراث فرهنگی) و (اعضای هیئت علمی و مدرسان دانشگاه) در شهر زنجان پرداخته شده که با توجه به خروجی های این آزمون آماری ناپارامتریک می توان به این مسئله پی برد که اکثر مؤلفه های مطرح شده در جدول تا سطح ۹۹ درصد مؤثر واقع شدند و فقط میزان تأثیرگذاری آن ها در این امر متفاوت بوده است که با توجه به میانگین رتبه ای موجود در آزمون و مقدار کای اسکوتر می توان به این امر دست یافت که بیشترین تأثیر این مؤلفه ها به اثر احیاء هویت تاریخی مرکز شهر روی احساس غرور و افتخار ساکنان شه زنجان بوده است و همچنین یک مؤلفه مطرح شده در جدول تا سطح ۹۵ درصد مؤثر واقع شده است که این امر نیز نشان از رابطه ی معنادار و مطلوبیت مؤلفه مذکور دارد. در بین مؤلفه های مطرح شده در جدول دو مؤلفه توسعه گردشگری در بافت قدیم شهر، و الزام درک مسئولین در حفظ آثار و بنا و برنامه های نوروزی شهرداری زنجان و میراث فرهنگی هیچ رابطه معناداری وجود ندارد. در مجموع به این نتیجه برسیم که میزان چولگی در بین اکثریت این مؤلفه ها بسیار پایین بوده به جز دو مؤلفه توسعه گردشگری در بافت قدیم شهر، و الزام درک مسئولین در حفظ آثار و بنا و برنامه های نوروزی شهرداری زنجان و میراث فرهنگی که رابطه معناداری با گردشگری ندارند.

فرضیه دوم پژوهش

H1: به نظر می رسد گردشگری شهری با ایجاد درآمد زمینه توجه هر چه بیشتر و بهتر مسئولین شهر را به حفظ، مرمت، بهسازی و در نهایت باز آفرینی محلات شهری فراهم خواهد کرد.

H0: به نظر می رسد گردشگری شهری با ایجاد درآمد مسئولین شهر را به حفظ، مرمت، بهسازی و در نهایت باز آفرینی محلات شهری فراهم نخواهد کرد.

گردشگری شهری رویکردی نو به سوی بازآفرینی شهری (مطالعه موردی: شهر زنجان)

دومین فرضیه‌ای که در ارتباط با بررسی نقش و اثرات گردشگری شهری در باز آفرینی شهر زنجان مطرح می‌گردد، این است که بین گردشگری و ایجاد درآمد و توجه مسئولین شهر به حفظ، مرمت، بهسازی و در نهایت باز آفرینی محلات شهر زنجان رابطه معناداری وجود دارد که این رابطه ممکن است به صورت مطلوب یا نامطلوب باشد، در ادامه به بررسی وضعیت هر یک از مؤلفه های فرضیه‌ی مربوطه ، با توجه به نظرات پاسخگویان (کارشناسان و اعضای شورای شهر، کارشناسان میراث فرهنگی و گردشگری، اعضای هیئت علمی و مدرسان دانشگاه ها) پرداخته می‌شود. به منظور دستیابی به اهداف فرضیه دوم پژوهش با توجه به نوع مولفه های موجود از آزمون‌های ناپارامتریک، فریدمن ، کای اسکوئر، اسپیرمن استفاده شده است، که نتایج حاصل از آن در جدول‌های زیر آمده است.

جدول ۴: سنجش میزان اثر گذاری گردشگری شهری بر ایجاد درآمد و توجه مسئولین امر در حفظ، مرمت و بهسازی و بازآفرینی محلات شهر زنجان با استفاده از (آزمون فریدمن)

ردیف	نظرات (کارشناسان شهری)، (کارشناسان میراث فرهنگی) و اعضای هیئت علمی و مدرسان دانشگاه				
	مؤلفه ها	میانگین رتبه ای فریدمن	میزان تأثیر عوامل (رتبه)	درجه آزادی	ضریب ضریب معناداری
۱	آیا با گسترش گردشگری در شهر می توان از درآمد آن برای احیاء آن بافت استفاده کرد؟	۷/۹۳	۵	۱۳	*** ۰/۴
۲	آیا سازمان میراث فرهنگی و گردشگری با اختصاص مبلغ بیشتری از درآمد توریسم به احیاء و بهسازی بافت موافق است؟	۴/۰۳	۱۱		
۳	آیا با افزایش درآمد حاصل از گردشگران می توان مقدار قابل توجه ای از این درآمد را به بهسازی و احیاء خود مکان اختصاص داد؟	۷/۵۸	۷		
۴	آیا افزایش گردشگری شهری موجب رونق گرفتن صنایع دستی شهر زنجان خواهد شد؟	۷/۸۲	۶		
۵	آیا ورود گردشگران به شهر زنجان می تواند در کاهش بیکاری اثر گذار باشد؟	۷/۲۰	۹		
۶	آیا گردشگری شهری بهبود درآمد اهالی محله و شهر را به دنبال خواهد داشت؟	۷/۴۸	۸		

فصل نهم: خردخوانی و برنامهریزی شهری چشم انداز گرس (دوره ۱۴، شماره ۵۲، تابستان ۱۴۰۱)

۷	گردشگری موجب افزایش تقاضا برای خدمات و کالاهای ویژه شهر زنجان می شود؟	۸/۴۳	۲
۸	آیا گردشگری شهری موجب افزایش بازار های جدید برای تولیدات محلی می شود؟	۷/۸۲	۶
۹	آیا گردشگری شهری موجب خلق فرصت های شغلی جدید در شهر زنجان می شود؟	۸/۹۳	۱
۱۰	گردشگری شهری موجب افزایش بهبود کمی و کیفی صنایع دستی شهر زنجان می شود؟	۷/۲۰	۹
۱۱	تقویت زیر ساخت های گردشگری شهر زنجان می تواند باعث جذب گردشگر و به تبع آن افزایش در آمد پایدار شهر گردد؟	۸/۰۲	۴
۱۲	حکمر وایی مطلوب شهری می تواند باعث هماهنگی یکپارچه سازمان ها و ارگان ها در زمینه توسعه گردشگری پایدار شهری و به تبع آن رونق اقتصادی شهر زنجان گردد؟	۷/۵۸	۷
۱۳	داشتن برنامه منسجم اقتصادی در حوزه گردشگری شهری زنجان در زمینه چگونگی توسعه آینده شهر می تواند باعث هماهنگی سازمان ها و ارگان های شهری شود؟	۶/۶۵	۱۰
۱۴	به کار گیری چشم انداز بلند مدت توسعه گردشگری شهری می تواند موجب توسعه پایدار گردشگری شهر زنجان شود؟	۸/۳۲	۳

تعداد: ۳۰ سطح معناداری تا ۹۹٪ (***) سطح معناداری تا ۹۵٪ (*) عدم معناداری (NS)

مأخذ: مطالعات میدانی، ۱۳۹۸

بر اساس جدول (۵) نتیجه آزمون فریدمن نشان داد که بین گردشگری شهری و هر کدام از مولفه هایی که در زیرمجموعه ی فرضیه دوم پژوهش قرار گرفته اند رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین بین گردشگری شهری در شهر زنجان و مولفه های مطرح شده در جدول از دیدگاه سه گروه از پاسخگویان (کارشناسان و اعضای شورای شهر، کارشناسان میراث فرهنگی و اعضای هیئت علمی و مدرسان دانشگاه) رابطه معناداری تا سطح ۹۹٪ برقرار است. در این بین با توجه به مقدار بیشتر میانگین رتبه ای فریدمن از بین مولفه های ذکر شده، مؤلفه خلق فرصت های شغلی جدید در شهر زنجان از طریق گردشگری (۸/۹۳) در رتبه اول و مؤلفه سازمان میراث فرهنگی و گردشگری با اختصاص مبلغ بیشتری از درآمد توریسم به احیاء و بهسازی بافت موافق است (۴/۰۳) در پایین ترین رتبه قرار دارد. بنابراین با توجه به نظرات پاسخگویان، گردشگری شهری با ایجاد درآمد زمینه توجه هر چه بیشتر و بهتر مسئولین شهر را به حفظ، مرمت، بهسازی و در نهایت باز آفرینی محلات شهری فراهم خواهد کرد.

گردشگری شهری رویکردی نوبه سوی بازآفرینی شهری (مطالعه موردی: شهر زنجان)

جدول ۵: (آزمون کای اسکوتر یک طرفه) جهت سنجش میزان اثر گذاری گردشگری شهری بر ایجاد درآمد و توجه مسئولین امر در حفظ، مرمت و بهسازی و بازآفرینی محلات شهر زنجان

ردیف	نظرات (کارشناسان شهری)، (کارشناسان میراث فرهنگی) و اعضای هیئت علمی و مدرسان (دانشگاه)				
	مؤلفه ها	میانگین	درجه آزادی	ضریب کای اسکوتر	ضریب معناداری
۱	آیا با گسترش گردشگری در شهر می توان از درآمد آن برای احیاء آن بافت استفاده کرد؟	۴/۳۶	۳	۱۸/۳۳۳	۰/۰۰۰**
۲	آیا سازمان میراث فرهنگی و گردشگری با اختصاص مبلغ بیشتری از درآمد توریسم به احیاء و بهسازی بافت موافق است؟	۳/۵۶	۲	۳/۲۰۰	۰/۰۰۰**
۳	آیا با افزایش درآمد حاصل از گردشگران می توان مقدار قابل توجه ای از این درآمد را به بهسازی و احیاء خود مکان اختصاص داد؟	۴/۸۳	۴	۲۷/۶۶۷	۰/۰۰۰**
۴	آیا افزایش گردشگری شهری موجب رونق گرفتن صنایع دستی شهر زنجان خواهد شد؟	۴/۳۳	۳	۱۷/۴۶۷	۰/۰۰۰**
۵	آیا ورود گردشگران به شهر زنجان می تواند در کاهش بیکاری اثر گذار باشد؟	۴/۲۶	۲	۱۵/۶۶۷	۰/۰۰۳**
۶	آیا گردشگری شهری بهبود در آمد اهالی محله و شهر را به دنبال خواهد داشت؟	۴/۹۰	۴	۲۸/۲۸۶	۰/۰۰۰**
۷	گردشگری موجب افزایش تقاضا برای خدمات و کالاهای ویژه شهر زنجان می شود؟	۴/۴۶	۳	۱۸/۵۳۳	۰/۰۰۰**
۸	آیا گردشگری شهری موجب افزایش بازار های جدید برای تولیدات محلی می شود؟	۴/۴۰	۳	۱۸/۵۹۳	۰/۰۰۰**
۹	آیا گردشگری شهری موجب خلق فرصت های شغلی جدید در شهر زنجان می شود؟	۴/۵۸	۴	۲۱/۲۰۳	۰/۰۰۰**
۱۰	گردشگری شهری موجب افزایش بهبود کمی و کیفی صنایع دستی شهر زنجان می شود؟	۴/۳۳	۳	۱۷/۶۸۹	۰/۰۰۰**
۱۱	تقویت زیر ساخت های گردشگری شهر زنجان می تواند باعث جذب گردشگر و به تبع آن افزایش درآمد پایدار شهر گردد؟	۴/۶۴	۲	۲۰/۶۶۷	۰/۰۰۰**
۱۲	حکمروایی مطلوب شهری می تواند باعث هماهنگی یکپارچه سازمان ها و ارگان ها در زمینه ی توسعه ی گردشگری پایدار شهری و به تبع آن رونق اقتصادی شهر زنجان گردد؟	۴/۱۳	۲	۱۲/۶۰۰	۰/۰۲۵*

فصلنامه پژوهش‌های نوین مدیریت شهری (دوره ۱۴، شماره ۵۲، تابستان ۱۴۰۱)

۰/۰۰۰**	۱۵/۸۰۰	۳	۴/۴۳	داشتن برنامه منسجم اقتصادی در حوزه گردشگری شهری زنجان در زمینه چگونگی توسعه آینده شهر می تواند باعث هماهنگی سازمان ها و ارگان های شهری شود؟	۱۳
۰/۰۱۴*	۱۳/۴۶۷	۲	۴/۲۸	به کار گیری چشم انداز بلند مدت توسعه ی شهری در حوزه گردشگری شهری در جهت رسیدن به مدیریت یکپارچه شهری می تواند موجب توسعه پایدار گردشگری شهر زنجان شود؟	۱۴

تعداد: ۳۰ سطح معناداری تا ۹۹٪ (***) سطح معناداری تا ۹۵٪ (*) عدم معناداری (NS)

مأخذ: مطالعات میدانی، ۱۳۹۸

بر اساس جدول (۵) همان گونه که مشاهده می شود از طریق آزمون کای اسکوتر به سنجش نظرات (کارشناسان شهری)، (کارشناسان میراث فرهنگی) و (اعضای هیئت علمی و مدرسان دانشگاه) در شهر زنجان پرداخته شده که با توجه به خروجی های این آزمون آماری ناپارامتریک می توان به این مسئله پی برد که اکثر مؤلفه های مطرح شده در جدول تا سطح ۹۹ درصد مؤثر واقع شدند و فقط میزان تأثیرگذاری آن ها در این امر متفاوت بوده است که با توجه به میانگین رتبه ای موجود در آزمون و مقدار کای اسکوتر می توان به این امر دست یافت که بیشترین تأثیر گردشگری بر بهبود درآمد اهالی محله و شهر زنجان بوده است و همچنین دو مؤلفه مطرح شده در جدول (به کار گیری چشم انداز بلند مدت توسعه ی شهری در حوزه گردشگری شهری و حکمروایی مطلوب شهری) تا سطح ۹۵ درصد مؤثر واقع شده است که این امر نیز نشان از رابطه ی معنادار و مطلوبیت مؤلفه مذکور دارد. در بین مؤلفه های مطرح شده در جدول یک مؤلفه (موافت سازمان میراث فرهنگی و گردشگری با اختصاص مبلغ بیشتری از درآمد توریسم به احیاء و بهسازی بافت) هیچ رابطه معناداری وجود ندارد. در مجموع به این نتیجه برسیم که میزان چولگی در بین اکثریت این مؤلفه ها بسیار پایین بوده به جز یک مؤلفه موافت سازمان میراث فرهنگی و گردشگری با اختصاص مبلغ بیشتری از درآمد توریسم به احیاء و بهسازی بافت که رابطه معناداری با گردشگری ندارند.

جدول ۶: سنجش میزان اثر گذاری گردشگری شهری بر ایجاد درآمد و توجه مسئولین امر در حفظ، مرمت و بهسازی و بازآفرینی محلات شهر زنجان با استفاده از (آزمون اسپیرمن)

متغیر مستقل	متغیرهای وابسته	مقدار اسپیرمن	سطح معناداری
	آیا با گسترش گردشگری در شهر می توان از درآمد آن برای احیاء آن بافت استفاده کرد؟	۰/۳۹۴	۰/۰۲۳*

۰/۳۵۵	۰/۰۵۴ ^{NS}	آیا سازمان میراث فرهنگی و گردشگری با اختصاص مبلغ بیشتری از درآمد توریسم به احیاء و بهسازی بافت موافق است؟	گردشگری شهری
۰/۵۳۶	۰/۰۰۰ ^{**}	آیا با افزایش درآمد حاصل از گردشگران می توان مقدار قابل توجه ای از این درآمد را به بهسازی و احیاء خود مکان اختصاص داد؟	
۰/۳۸۷	۰/۰۳۳ [*]	آیا افزایش گردشگری شهری موجب رونق گرفتن صنایع دستی شهر زنجان خواهد شد؟	
۰/۵۳۸	۰/۰۰۰ ^{**}	آیا ورود گردشگران به شهر زنجان می تواند در کاهش بیکاری اثر گذار باشد؟	
۰/۳۸۵	۰/۰۳۶ [*]	آیا گردشگری شهری بهبود در آمد اهالی محله و شهر را به دنبال خواهد داشت؟	
۰/۳۱۲	۰/۰۹۴ ^{NS}	گردشگری موجب افزایش تقاضا برای خدمات و کالاهای ویژه شهر زنجان می شود؟	
۰/۴۳۴	۰/۰۱۷ [*]	آیا گردشگری شهری موجب افزایش بازار های جدید برای تولیدات محلی می شود؟	
۰/۵۳۲	۰/۰۰۰ ^{**}	آیا گردشگری شهری موجب خلق فرصت های شغلی جدید در شهر زنجان می شود؟	
۰/۴۸۹	۰/۰۰۶ ^{**}	گردشگری شهری موجب افزایش بهبود کمی و کیفی صنایع دستی شهر زنجان می شود؟	
۰/۳۸۷	۰/۰۳۴ [*]	تقویت زیر ساخت های گردشگری شهر زنجان می تواند باعث جذب گردشگر و به تبع آن افزایش در آمد پایدار شهر گردد؟	
۰/۴۸۶	۰/۰۰۶ ^{**}	حکمر وایمی مطلوب شهری می تواند باعث هماهنگی یکپارچه سازمان ها و ارگان ها در زمینه توسعه گردشگری پایدار شهری و به تبع آن رونق اقتصادی شهر زنجان گردد؟	
۰/۴۹۵	۰/۰۰۰ [*]	داشتن برنامه منسجم اقتصادی در حوزه گردشگری شهری زنجان در زمینه چگونگی توسعه آینده شهر می تواند باعث هماهنگی سازمان ها و ارگان های شهری شود؟	
۰/۵۰۲	۰/۰۰۰ ^{**}	به کار گیری چشم انداز بلند مدت توسعه شهری در حوزه گردشگری شهری در جهت رسیدن به مدیریت یکپارچه شهری می تواند موجب توسعه پایدار گردشگری شهر زنجان شود؟	

تعداد: ۳۷۴ * معناداری: در سطح ۹۹٪ * معناداری: در سطح ۹۵٪ NS عدم معناداری

مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۸

بر اساس جدول (۶) آزمون اسپیرمن که اثرات گردشگری شهری (متغیر مستقل) را بر مولفه های مطرح شده در جدول (متغیر وابسته) در شهر زنجان را مورد ارزیابی قرار داده می توان به استناد به خروجی های این آزمون آماری این گونه قلمداد نمود بین گردشگری به عنوان یک متغیر اثر گزار و مستقل با اکثر گویه های مطرح شده

در جدول به عنوان متغیر های معیار یا وابسته رابطه ی معنا داری در سطح ۹۵ در صد وجود دارد وجود دارد از میان مولفه های مذکور ۵ مولفه با گردشگری رابطه در سطح ۹۵ در صد دارد که در مجموع نشان از مطلوبیت اثر گردشگری بر گویه های مذکور می باشد. با توجه به نظرات پاسخگویان از میان مولفه های مطرح شده تنها دو مولفه ی موافقت سازمان میراث فرهنگی و گردشگری با اختصا صاص مبلغ بیه شتری از درآمد توریسم به احیاء و بهسازی بافت و اثر گردشگری در افزایش تقاضا برای خدمات و کالاهای ویژه شهر زنجان هیچ رابطه ی معنا داری وجود ندارد

نتیجه گیری:

نتایج حاصله نشان می دهد که افزایش گردشگری شهری باعث هویت بخشی و بازآفرینی اماکن تاریخی گردیده و اصلاحات حاصل از حضور گردشگران با افزایش درآمد باعث رونق گردشگری و توجه هر چه بیشتر مدیران شهری له بهسازی بافت های باارزش تاریخی زنجان طی سالهای اخیر گردیده است که در نهایت ضمن ایجاد اشتغال زمینه بازآفرینی شهری را فراهم کرده است. با مطالعه و بررسی وضعیت موجود شهر و مشاهده اماکن بهسازی، مرمت و بازآفرین شده می توان به این نتیجه رسید که با گسترش گردشگری شهری و افزایش درآمد حاصل از این مسئله، روز به روز اهمیت این امر به مسئولین شهری نیز روشن می شود و آنها را به این امر ترغیب می کند که خودشان نیز در این امر پیشقدم شده و با مشارکت کلیه مسئولین از جمله استانداری، فرمانداری، میراث فرهنگی شهرداری و شورای شهر زمینه را برای برنامه ریزی و طراحی اماکن مورد نیاز برای گردشگران و مردم شهر فراهم ساخته و بازآفرینی شهری را در محلات هدف پیاده کنند.

اولین فرضیه ای که در ارتباط با بررسی نقش و اثرات گردشگری شهری بر بازآفرینی شهر زنجان مطرح می گردد، این است که بین گردشگری و بهسازی و بازآفرینی محلات قدیمی و هسته ی مرکزی شهر زنجان رابطه معناداری وجود دارد در این خصوص از آزمون های آماری کای اسکوئر یک طرفه، فریدمن و کرامر استفاده شده است، که بر مبنای نتایج بدست آمده از این آزمون ها این گونه می توان بیان نمود که گردشگری شهری تا سطح بالایی توانسته است مؤثر واقع گردد و به بهبود و بهسازی و باز آفرینی هسته ی مرکزی شهر زنجان منجر شود. بنابراین این بیانگر آن است که گردشگری در بافت قدیمی باعث توسعه روابط فرهنگی و تحکیم وحدت محلی می شود و همکاری و مشارکت بین محله ای تقویت خواهد شد. از آنجا که ساکنین محلی و به خصوص جوانان شاهد توجه و علاقه توریست ها به مسائل حفاظت از محیط زیست هستند، توریسم سطح آگاهی در مورد این مسائل را ارتقا می بخشد. گردشگری باعث ترغیب و حرکت به سمت ارتقای شرایط محیطی بافت های قدیمی و تاریخی، تمیز نگه داشتن محیط آن ها و جلوگیری از تخریب، ایجاد امنیت و جلوگیری از آلودگی های محیطی می شود. با توجه به نتایج آزمون و در نهایت می توان این فرضیه را تا سطح اطمینان نسبتاً بالای تأیید نمود.

دومین فرضیه‌ای که در ارتباط با بررسی نقش و اثرات گردشگری شهری در باز آفرینی شهر زنجان مطرح می‌گردد، این است که بین گردشگری و ایجاد درآمد و توجه مسئولین شهر به حفظ، مرمت، بهسازی و در نهایت باز آفرینی محلات شهر زنجان رابطه معناداری وجود دارد به منظور دستیابی به اهداف فرضیه دوم پژوهش با توجه به نوع مولفه های موجود از آزمون‌های ناپارامتریک، فریدمن، کای اسکوئر یک طرفه، و اسپیرمن استفاده شده است، که نتایج حاصل از مولفه های مذکور نشان از تاثیر نسبتاً بالای گردشگری در ایجاد درآمد و توجه نسبتاً بالای مسئولین امر به حفظ، مرمت، بهسازی و باز آفرینی محلات شهر زنجان دارد. بنابر نتایج آزمون های گرفته شده می‌توان این فرضیه را تا سطح اطمینان نسبتاً بالای تأیید نمود.

در نهایت می‌توان گفت با مطالعه اطلاعات حاصل از حضور گردشگران و چگونگی بهسازی بافت‌های با ارزش و تاریخی زنجان طی سالهای اخیر و افزایش گردشگری شهری در سطح اماکن تاریخی و تفریحی شهر و سود آور بودن آن ضمن ایجاد اشتغال برای افراد زمینه برای مردم و مسئولین شهری فراهم شده تا با اشتیاق و علاقه از بهسازی بافت حمایت کرده و گاهی نه تنها مشکلی برای طرح بوجود نیاید بلکه با حمایت مردم طرح را سریعتر جلو ببرند. بطوریکه اجرای طرح سبزه میدان نماد زنده از مشارکت مردم، مسئولین و صاحبان مشاغل و مغازه‌داران در یک محیط کوچک شهری بشمار می‌رود. بهسازی بافت و ارزش پیدا کردن آن با جذب گردشگر و سود و درآمد سرشار ناشی از گسترش توریسم بهترین راه برای بازآفرینی بافت‌های قدیمی شهرها بوده و ضمن احیاء هویت شهرها و حس تعلق مکانی زمینه را برای پذیرش توریسم و گردشگری شهری فراهم می‌سازد که می‌توان با درآمد حاصل از به بهسازی هرچه بهتر شهر کمک کرد. طبق مطالعات میدانی و جمع آوری اطلاعات حاصل از تکنیک دلفی و مصاحبه با کارشناسان حوزه گردشگری، اساتید حوزه گردشگری و مسئولین شهرداری درگیر در حوزه گردشگری و پرسش‌های مطرح شده در حضور کارشناسان همه به اتفاق اثرات گردشگری را بر بازآفرینی و بازسازی شهری بصورت ملموس مشاهده کردند و قبول دارند که افزایش گردشگری شهری بصورت مستقیم بر افزایش درآمد تاثیر گذار بوده و همین امر مسئولین شهری از جمله میراث فرهنگی و شهرداری را بر آن خواهد داشت تا از این پتانسیل به نحوه احسن استفاده کند، و این امر بصورت غیرمستقیم روی احساس هویت، غرور و حس محلیت و تعلق خاطر مکانی را در شهروندان زنده خواهد کرد و باعث برجسته شدن این مسئله خواهد شد. همه این عوامل روی شادابی و نشاط ساکنین محله و شهر تاثیر گذار بوده و ضمن هویت پیدا کردن محله شادی و نشاط را نیز برای مردم محله و شهر به ارمغان خواهد آورد و ساعتی از اوغات فراغت مردم را نیز پر خواهد کرد. در کنار این مسائل باعث ایجاد اشتغال و درآمد برای تعدادی از شهروندان خواهد شد و زمینه را برای توسعه واقعی شهر فراهم خواهد کرد.

منابع

- امین زاده بهناز، دادرس راحله (۱۳۹۱): بازآفرینی فرهنگ مدار در بافت تاریخی شهر قزوین با تاکید بر گردشگری شهری، مطالعات معماری ایران: دوره ۱، شماره ۲؛ از صفحه ۹۹ تا صفحه ۱۰۸.
۱. بحرینی، حسین (۱۳۷۶): شهرسازی و توسعه پایدار، رهیافت شماره هفدهم، شورای پژوهش‌های علمی کشور، تهران.
 ۲. جاذبه‌های استان زنجان (۱۳۹۳): معاونت برنامه ریزی استانداری زنجان.
 ۳. حسینعلی، حسن (۱۳۸۸): گذری بر تاریخ زنجان، انتشارات دانش؛ بهار.
 ۴. حبیبی و همکاران؛ کیومرث (۱۳۸۷): از زنگان تا زنجان (سیری بر تحولات کالبدی - فضایی بافت کهن شهر)، انتشارات دانشگاه زنجان.
 ۵. دلیر و همکاران؛ حسین زاده (۱۳۹۲): زنجان، از دیروز تا امروز؛ نشریه رشد جغرافیا، دوره بیست و هشتم، شماره یک، پاییز.
 ۶. شادی توانا (۱۳۹۲): نوزایی مراکز شهرهای ایرانی با رویکرد به گردشگری شهری، اولین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پایدار، انجمن ارزیابان محیط زیست هگمتانه.
 ۷. شبانی امیرحسین، ایزدی محمدسعید (۱۳۹۶): بومی سازی بازآفرینی یکپارچه شهری بافت‌های تاریخی شهر اسلامی، پژوهش‌های معماری اسلامی، دوره ۵، شماره ۲ (پیاپی ۱۵) از صفحه ۱۵۰ تا صفحه ۱۶۸.
 ۸. زنگی آبادی علی، غلامی یونس، موسوی سیدعلی (۱۳۹۰): بررسی رویکرد بازآفرینی شهری با استفاده از مدل SWOT نمونه موردی، بافت مرکزی شهر مشهد، جغرافیا: دوره ۹، شماره ۳۰؛ از صفحه ۵۷ تا صفحه ۷۶.
 ۹. فاطمه افخمی بنایم (۱۳۹۲): بازآفرینی شهری با رویکرد گردشگری شهری، نمونه موردی محدوده ورودی بازار بزرگ تبریز، استاد راهنما: محمدسعید ایزدی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دولتی - وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری - دانشگاه هنر اسلامی تبریز - دانشکده هنر و معماری.
 ۱۰. قزلباش، سمیه (۱۳۸۷): ناهنجاریهای کالبدی در مناطق اسکان غیررسمی شهرها و تأثیر آن بر وقوع ناهنجاریهای اجتماعی مورد مطالعه: منطقه اسکان غیررسمی بیسیم در شهر زنجان؛ پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه زنجان
 ۱۱. مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن - شهر زنجان طی سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۳۵.
 ۱۲. مکملی، محمد کاظم (۱۳۷۹): زنجان و رشد ادواری آن، فصل‌نامه فرهنگ، سال اول، شماره سوم و چهارم؛ پاییز و زمستان.
 ۱۳. مهندسین مشاور آرمانشهر (۱۳۸۵): مطالعات طرح تفصیلی شهر زنجان؛ اداره کل راه و شهرسازی استان زنجان.
 ۱۴. مهندسین مشاور آرمانشهر (۱۳۸۸): مطالعات وضع موجود بافت فرسوده شهر زنجان؛ اداره کل راه و شهرسازی استان زنجان.
 ۱۵. محمد جاهد قدمی. خسرو دانشجو. سیدغلامرضا اسلامی (۱۳۹۳): مدل مفهومی بازآفرینی مراکز شهری با تأکید بر گردشگری شهری (نمونه موردی: مرکز شهر ساحلی محمودآباد): کنفرانس ملی معماری و منظر شهری پایدار. موسسه بین‌المللی مطالعات معماری و شهرسازی مهراز شهر.
 ۱۶. محمدپورزندگی حسین، امینیان ناصر (۱۳۹۴): ارزیابی قابلیت‌های بازآفرینی پیاده راه‌های گردشگری از منظر توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: خیابان ۱۵ خرداد تهران)، اقتصاد و مدیریت شهری، دوره ۳، شماره ۱۱؛ از صفحه ۱ تا صفحه ۲۱.
 ۱۷. مسعود محمد، بیگ زاده شهرکی حمیدرضا (۱۳۹۱): نگاهداشت و بازآفرینی موتیف‌های آرایه‌ای فضاهای شهری، پژوهش و برنامه ریزی شهری: دوره ۳، شماره ۱۰؛ از صفحه ۴۳ تا صفحه ۶۶.
 ۱۸. نصیری، سید محمد (۱۳۸۷): استان زنجان و توسعه صنعت، سال چهارم، شماره ۴۲، دی‌ماه.

۱۹. هاجر عباسی اصل (۱۳۹۴): ارائه راهکارهای طراحی شهری در بافت قدیم املش در راستای حفاظت و بازآفرینی شهری با تاکید بر گردشگری، استاد راهنما: غلامرضا حقیقت نائینی، پایان نامه کارشناسی ارشد. دولتی - وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری - دانشگاه هنر تهران - دانشکده هنر و معماری .

20. CLG (Communities and Local Government) (2007e): strong and prosperous Communities: The Local-Government White Paper- Making It Happen: The Implementation Plan , London: HMSO.
21. Couch , C. (1990): Urban Renewal : Theory and Practiec (chapter) 1 covers post – war approaches to the reconstruction of urban areas, basingstoke: macmillan.
22. EC. (20006), European Institute for Urban Affais 2006.Fainstein, S. Gordon S., I and Harloe , M. (1992): Divided Cities: New York and london in the contemporary World (Basil Blackwell, Oxford , UK.
23. Roberts, P. 2000. the evolution, definitiion and purpose of urban regeneration , in P. Roberts and H. syke (eds) Urban Regenetation , A Handbook. British Urban Regeneration Association, SAGE Publication, London, 9-36
24. Roberts , P. and Sykes, H. (eds) (2000): Urban Regeneration: A Handbook, london: Sage